

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення

/ моніторинг інформаційного поля /

№ 6 (червень 2026)

КИЇВ 2026

Засновники: Дослідницька служба Верховної Ради України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2024 році. Видається щомісяця.
Редакційна колегія: Л. Ваолевська, Н. Іванова, І. Мищак, Ю. Половинчак

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 6 (червень 2026)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення / Дослідницька служба
Верховної Ради України, Національна юридична бібліотека НБУВ.
Київ, 2026. Вип. 6

ЗМІСТ

ПУБЛІЧНА ВЛАДА

Засади розмежування та розподілу повноважень між рівнями публічного врядування	3
Залучення військовослужбовців до законопроектної роботи Верховної Ради України	4

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій	7
Юридичний висновок щодо окремих положень проекту нового Цивільного кодексу України	8
Дисциплінарні провадження Вищої ради правосуддя	11
Нова Антикорупційна стратегія	15
Щодо строків давності притягнення до кримінальної відповідальності	16
Посилення незалежності Генерального прокурора	18
Відповідальність за підкуп службових осіб	26
Закриття кримінального провадження через сплив строків досудового розслідування	27
Відповідальність за правопорушення у сфері управління відходами	29
Відповідальність за публічне заперечення Голодомору 1932-1933 років в Україні	31

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

Проект Митного кодексу України	32
--------------------------------------	----

ПУБЛІЧНА ВЛАДА

Засади розмежування та розподілу повноважень між рівнями публічного врядування

Матеріал на сайті «Лабораторія законодавчих ініціатив»

Децентралізація чи повернення до центру: що не так із законопроектом № 14412

Реформа децентралізації в Україні почалася ще у 2014 році. Тоді новостворені громади отримали нові повноваження та джерела доходів для місцевих бюджетів. Однак посилення фінансових можливостей не супроводжувалося побудовою зрозумілої системи інституційних змін – розподілу функцій і відповідальності. Законодавчо межу між повноваженнями центральної влади та громади, району чи області так і не було встановлено. Створення нової владної вертикалі з тимчасових військових адміністрацій під час повномасштабної війни ще більше загострило цю проблему.

Розв'язати її та роз'яснити, хто за що відповідає, мав би закон про розмежування повноважень між рівнями публічного врядування. Однак його так і не ухвалили, хоча відповідно до вимог Ukraine Facility мали зробити це ще наприкінці березня 2026 року.

Щобільше – від того, наскільки чітко держава визначає відповідальність різних рівнів влади, залежить не лише подальший розвиток реформи децентралізації, а й виконання частини євроінтеграційних зобов'язань України. Тому обговорення довкола законопроекту № 14412 «Про засади розмежування та розподілу повноважень між рівнями публічного врядування» перестало бути виключно внутрішньою дискусією про архітектуру влади. Із відкриттям першого кластера «Основи» це питання стає частиною ширшого завдання – адаптації українського законодавства до європейських стандартів та виконання зобов'язань, які супроводжуватимуть переговорний процес.

Від центру до людини

В основі європейської системи місцевого самоврядування лежить простий принцип: рішення мають ухвалюватися якомога ближче до людини. У праві ЄС це називають субсидіарністю. Наприклад, Європейська хартія місцевого самоврядування надає громадам у межах закону самостійно визначати способи виконання своїх повноважень. Натомість система місцевого самоврядування в Україні, попри декларовану відданість європейським принципам, все ще значною мірою перебуває під впливом централізованих управлінських практик і погано розмежованих повноважень, що обмежує спроможність громад.

Частково змінити це має законопроект № 14412. Він задає рамку для подальших змін: класифікує повноваження та запроваджує правила їх розподілу між державою, областями, районами та громадами. Остаточню визначити компетенції має інший спеціальний закон спільно зі змінами ще понад 150 чинних законів і нормативно-правових актів.

Законопроект № 14412 мав би наблизити систему до моделі, за якої громади здійснюють свої функції без втручання держави, отримуючи при цьому фінансування як з держбюджету, так і в результаті реалізації власних повноважень. Йдеться, наприклад, про будівництво шкіл, лікарень, спортивних закладів тощо. Це покращить якість публічних послуг для громадян і зменшить кількість конфліктів між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади.

Ціна нечітких правил

Здавалося б, законопроект № 14412 має розв'язати проблему, яка роками залишалася нерозв'язаною: визначити, хто і за що відповідає в системі публічного врядування. Однак у теперішній редакції проєкт закону створює ризики. Окремі його положення можуть розширити можливості центральної влади впливати на те, як органи місцевого самоврядування реалізують свої повноваження. А самостійність громад – поставити під загрозу. Це суперечить самій логіці

децентралізації, яка передбачає передачу не лише ресурсів і відповідальності, а й свободи та можливості ухвалювати рішення на місцях.

Наприклад, у законопроекті № 14412 є пропозиція, яка суперечить Конституції, визначати частину компетенцій органів місцевого самоврядування підзаконними актами, а не законами. Це дасть змогу Уряду або іншим органам виконавчої влади змінювати правила без проходження повноцінної парламентської процедури. Як-от, громада впроваджує нововведення, маючи на це формальні повноваження. Але Кабмін змінює порядок реалізації через підзаконний акт, тому рішення доводиться переглядати або відкладати. Для мешканців громади це виглядає просто: обіцяне не було виконано, і воно не запрацювало вчасно.

Водночас у проекті закону № 14412 є пропозиція дозволити законом визначати, як саме органи місцевого самоврядування мають виконувати надані їм повноваження та функції. Це не лише суперечить Європейській хартії місцевого самоврядування, яка надає громадам самостійність у цих питаннях, а й нівелює саму сутність самоврядування. Наприклад, якщо громаді доручено утримувати місцеві дороги, вона сама (а не закон) має вирішувати, як це робити: створити комунальне підприємство, наймати підрядників чи поєднати різні підходи.

Окрім того, у законопроекті з'являються «факультативні повноваження», які виконавча влада може «спускати» виконавчим органам рад на «договірних засадах». Тільки от незрозуміло, хто відповідатиме за ці завдання і звідки їх фінансуватимуть. Це суперечить і Конституції, і постанові Кабінету Міністрів № 1748. Та й взагалі не властиве європейському праву.

На додачу до всього іншого, проект закону № 14412 передбачає обмежений судовий контроль – тобто у разі втручання інших органів влади, громади фактично не зможуть захистити себе. Тож частина питань, які вони сьогодні вирішують (дозволи, довідки, погодження, встановлення ставок місцевих зборів – податку на майно, туристичного збору, збору за паркування транспортних засобів та надання пільг), може залишитися в їхній компетенції лише формально – без реальної можливості ефективно їх реалізовувати або відстояти в суді.

Децентралізувати чи централізувати?

Ухвалення законопроекту № 14412 у поточній редакції може порушити баланс гілок влади, створити конфлікт між Парламентом та Урядом щодо моделі публічного врядування, сповільнити євроінтеграцію, а на додачу – призвести у подальшому до визнання закону неконституційним.

І поки Україна намагається відповісти на питання, хто за що відповідає, законопроект, який має це зробити – ризикує знову залишити громади залежними від центру. Натомість нові правила розподілу повноважень мають не відтворювати посткомуністичну централізовану модель, а відповідати європейським практикам. Відповідно – сприяти переходу до системи, у якій громади є не безініціативними виконавцями рішень центральної влади, а повноцінними учасниками публічного управління у межах, визначених законом. (<https://parlament.org.ua/analytics/decentralizaciya-shho-ne-tak-iz-zakonoprojektom-14412/>). – 2026. – 02.07).

Залучення військовослужбовців до законопроектної роботи Верховної Ради України

Матеріал на сайті «Закон і Бізнес»

Про автора: Сергій Дерев'янка, адвокат АО «Баррістерс»

1.06.2026 у Верховній Раді зареєстровано необхідний, та резонансний, але водночас суперечливий та скандальний проект закону № 15285. Це класичний приклад ініціативи, яка викликає запеклі дискусії, але водночас продиктована суворими реаліями воєнного часу.

У контексті тривалої збройної агресії РФ проти України якість військового законодавства часто стає питанням виживання держави. Проте між реальним досвідом на передовій та законотворчістю у київських кабінетах нерідко виникає «розрив комунікації». Вказаний законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо залучення військовослужбовців до законопроектної роботи Верховної Ради України» (№ 15285), ініційований Романом **Костенком** та іншими депутатами, покликаний вирішити цю проблему шляхом впровадження абсолютно нового для України інституту – військових радників народного депутата.

Суть законодавчих змін: як це працюватиме?

Законопроект пропонує доповнити закон «Про статус народного депутата України» новою статтею 341, а також внести відповідні зміни до законів, що регулюють діяльність Сил оборони (зокрема, щодо відрядження/ прикомандирування військових).

Право залучати діючих військовослужбовців отримають не всі нардепи, а лише члени профільних комітетів: до предметів відання яких віднесені питання державної політики у сферах національної безпеки і оборони, та забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів.

«Квоти»: кожен такий депутат зможе мати до двох військових радників.

Стати радником можуть тільки офіцери з досвідом військової служби не менше 5 років. Обов'язковою є відповідність усім антикорупційним вимогам (декларування, спецперевірки).

Водночас законопроект встановлює запобіжник проти «політизації генералітету»: представники вищого військового керівництва (генералітет, топкомандувачі) обіймати ці посади не зможуть.

Військовослужбовці прикомандируються до Верховної Ради на визначений у запиті депутата строк із збереженням грошового та інших видів забезпечення за місцем служби.

Позитивні аспекти та переваги

Запровадження інституту військових радників має чітке раціональне підґрунтя і може позитивно вплинути на сектор безпеки:

Міст між теорією та практикою: депутати часто оперують сухими юридичними чи фінансовими термінами. Офіцери з бойовим та управлінським досвідом зможуть «на пальцях» пояснити, як та чи інша норма (наприклад, щодо логістики, мобілізації чи забезпечення) реально працюватиме в окопі чи штабі бригади.

Оперативність та адаптивність: війна змінюється щомісяця (технології БПЛА, РЕБ, зміна тактики). Наявність кадрових військових усередині парламенту дозволить адаптувати закони до реалій 2026 року значно швидше.

Посилення парламентського контролю: Військові радники допоможуть нардепам ефективніше здійснювати цивільний контроль за витратами Міністерства оборони та інших силових відомств, оскільки розуміють внутрішню кухню армії.

Критичні ризики та «підводні камені»

Попри благородну мету, текст законопроекту містить кілька системних ризиків, які вже викликають дискусії в експертному середовищі:

Ризик «вимивання» дефіцитних кадрів

Офіцери з 5-річним стажем (особливо з бойовим досвідом) – це основа середньої ланки командування (командири батальйонів, штабісти бригад). Якщо кілька десятків таких фахівців поїдуть у Київ консультувати народних депутатів, це може створити кадровий голод безпосередньо на фронті.

Політизація армії та конфлікт інтересів

Військовослужбовець перебуває у вертикалі підпорядкування Головнокомандувача ЗСУ та міністра оборони. Стаючи радником опозиційного чи просто критично налаштованого депутата,

офіцер може опинитися між двох вогнів: обов'язком виконувати накази командування та обов'язком допомагати депутату критикувати або реформувати це саме командування.

Створення «елітного тилового притулку»

Існує корупційний ризик, що посада військового радника (яка передбачає перебування в Києві із збереженням військових виплат) може стати інструментом для переведення «потрібних» людей з фронту в тил за протекцією народних депутатів.

Порівняльний аналіз із міжнародним досвідом

Ідея залучення військових до цивільного управління не нова, але у світі вона суворо регламентована:

У США (*Congressional Fellowships*) офіцери Пентагону можуть стажуватися в Конгресі (1–2 роки). Вони надають експертизу, але не мають права займатися політичною діяльністю чи лобіюванням. Тобто, модель схожа на пропонувану, але в США це елемент кар'єрного зростання офіцера, а не особистий вибір конгресмена.

У країнах НАТО діє загальний принцип: суворий цивільний контроль. Військові в аналітичних центрах або міністерствах перебувають у статусі експертів, а не особистих помічників політиків. Натомість проєкт № 15285 створює ризик прив'язки військового до конкретної політичної фігури (депутата).

Отже, головний тренд у країнах НАТО та ЄС – це залучення військової експертизи на рівні комітетів або через програми тимчасового відрядження, а не створення інституту «особистих військових радників» для окремих політиків. Це дозволяє зберегти політичну нейтральність армії та водночас дає законодавцям доступ до якісної військової аналітики.

Висновки та рекомендації

Законопроєкт № 15285 є сміливою спробою інтегрувати військовий досвід у цивільну законотворчість. Проте в поточному вигляді він несе суттєві ризики для обороноздатності (через потенційне відволікання бойових офіцерів) та політичної нейтральності ЗСУ.

Для успішного ухвалення та реалізації документ потребує доопрацювання, зокрема:

обмеження термінів: прикомандирування має бути чітко лімітованим (наприклад, не більше 6–12 місяців) без права продовження, щоб офіцери не перетворювалися на постійних цивільних чиновників;

прозорий відбір: кандидатури радників мають погоджуватися Генеральним штабом ЗСУ, щоб переконатися, що переведення офіцера не зашкодить боєздатності його підрозділу;

захист від корупції: запровадження жорстких критеріїв оцінки ефективності роботи такого радника у ВР, щоб уникнути використання посад як «тилового прихистку».

Окрім того, з урахуванням досвіду тих же США чи Британії, для України найбільш адаптивною могла б стати комбінована модель: залучення ветеранів з реальним бойовим досвідом як постійних аналітиків комітету (для забезпечення незалежності та цивільного контролю) та створення механізму тимчасового експертного відрядження діючих офіцерів з конкретних родів військ (наприклад, Сил безпілотних систем) для експертизи специфічних законопроєктів.

«Резюме»: законопроєкт № 15285 – це спроба розв'язати критичну проблему (відірваність депутатів від армійських реалій). Але через високі корупційні ризики та загрозу політизації військових він гарантовано залишатиметься однією з найбільш скандальних і обговорюваних тем у парламентських кулуарах. (https://zib.com.ua/ua/172864-golos_frontu_v_vr_chi_armiya_v_politici_scho_propone_noviy_.html). – 2026. – 08.06).

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Уряд пропонує створити пенітенціарні інспекції

Подія

Кабінет Міністрів України подав на розгляд парламенту проєкт Закону України «Про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» (реєстр. № 15300).

Законопроект передбачає утворення 2-ох систем пенітенціарних інспекцій за місцями несвободи – внутрішніх і зовнішніх.

Внутрішні інспекції будуть здійснюватися такими органами влади, у сфері відання яких є місця несвободи: Службою безпеки України, Міністерством оборони, Національною гвардією, Міністерством юстиції, Національною поліцією, Державною прикордонною службою, Державною міграційною службою, Міністерством охорони здоров'я.

Зовнішні пенітенціарні інспекції будуть здійснюватися Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

Оцінка ЦППР

Законопроект є схожим на урядовий проєкт Закону під реєстр. № 5884 від 02.09.2021 року, який перебував без руху у Верховній Раді України 4 роки і був відкликаний у зв'язку зі зміною складу Кабінету Міністрів у 2025 році.

Підготовка цього Закону є складовою реформи пенітенціарної системи, яка передбачена як проміжний критерій (benchmark) для членства України в ЄС (ІВМ 23.11).

Необхідність ухвалення цього Закону передбачена також пунктом 9 Перехідних положень Конституції України щодо обмежень повноважень прокуратури. Після 10 років змін до Конституції щодо правосуддя (з 2016 року), до моменту набрання чинності цим Законом, прокуратура продовжує виконувати функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян (наразі вже не передбачену статтею 131-1 Конституції України).

Проект одночасно передбачає виключення із Закону про прокуратуру статті 26 про повноваження прокурорів про здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах.

Однак нова редакція статті 25-1 Закону про прокуратуру пропонує передбачити повноваження прокурора при «вирішенні інших питань під час кримінального провадження» поряд з процесуальним керівництвом досудовим розслідуванням. Але запропоновані проєктом повноваження повторюють ті, які є зараз у прокурорів на підставі статті 26 Закону (відвідувати місця несвободи, спілкуватися з ув'язненими, отримувати документи, матеріали, пояснення, виконавчі провадження тощо, звертатися до суду). Пропонується також надати невичерпний перелік можливостей – «здійснювати інші повноваження, передбачені законом».

Збереження таких повноважень у прокурорів після набрання чинності Законом порушуватиме вимоги Конституції України. Тим більше, для «вирішення інших питань під час кримінального провадження» у прокурора є вже всі повноваження, наразі передбачені Кримінальним процесуальним кодексом і Законом про оперативно-розшукову діяльність.

У випадку ухвалення цього Закону, передбачений тривалий перехідний період (12 місяців з дня опублікування), необхідний для проведення необхідних нормотворчих, організаційних

і фінансових заходів. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevyyj-analiz-09-15-chervnya-2026-roku/>). – 2026. – 16.06).

Юридичний висновок щодо окремих положень проєкту нового Цивільного кодексу України

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Новий Цивільний кодекс України може обмежити свободу медіа

Юридичний висновок, підготовлений у межах проєкту Ради Європи щодо нового Цивільного Кодексу, попереджає про системні ризики для свободи слова та цифрові «пастки».

Проєкт Цивільного кодексу України став однією з найбільш амбітних законодавчих ініціатив останніх років, спрямованою на комплексну модернізацію приватного права. Проте, враховуючи стратегічне значення свободи слова, Комітет ВРУ з питань свободи слова звернувся до Ради Європи з проханням оцінити відповідність окремих статей європейським стандартам.

Юридичний висновок (LEX_2026_14) було підготовлено у межах Проєкту Ради Європи «Захист свободи слова та свободи медіа в Україні – Фаза II». Документ пройшов обов’язкову експертну оцінку Керівним комітетом Ради Європи з питань медіа та інформаційного суспільства (CDMSI) у Страсбурзі. Аналіз зосереджений на статтях, що регулюють право на спростування, відповідь, честь, репутацію та нові «цифрові права» фізичних і юридичних осіб.

Позитивні оцінки низки новацій проєкту нового Цивільного кодексу

Попри зауваження до окремих положень проєкту нового Цивільного кодексу України, експерти відзначили низку позитивних змін, запропонованих у межах рекодифікації цивільного законодавства.

Зокрема, позитивну оцінку отримало **чітке розмежування права на спростування та права на відповідь**. Закріплення цих прав у різних статтях усуває концептуальні недоліки чинного законодавства та робить механізми захисту честі, гідності й ділової репутації більш зрозумілими.

Також схвально оцінено **запровадження позасудового врегулювання спорів через публічне вибачення**. Передбачений законопроектом механізм примирення має розширити способи захисту особистих немайнових прав без необхідності звернення до суду.

Проєкт пропонує закріпити нові особисті немайнові права, зокрема право на цифровий образ, **право на забуття та право на інформаційний спокій**. Це свідчить про прагнення українського законодавця врахувати сучасні виклики цифрового середовища та розвиток європейських стандартів захисту приватності.

Ризики для свободи слова

Поряд із позитивними новаціями експерти звернули увагу на низку положень проєкту нового Цивільного кодексу, які, можуть створити ризики для свободи вираження поглядів, гарантованої статтею 10 Європейської конвенції з прав людини.

Відсутність особливого підходу до публічних осіб

Одним із головних зауважень є те, що проєкт не розмежовує захист прав **приватних і публічних осіб**. Відповідні положення щодо спростування інформації, права на відповідь, захисту честі, гідності та ділової репутації застосовуються однаково до всіх.

Експерти нагадують, що практика Європейського суду з прав людини виходить з іншого підходу: політики, високопосадовці та інші публічні діячі повинні бути готовими до значно ширшої суспільної критики, ніж пересічні громадяни. Відсутність такого розмежування, на думку Ради Європи, може створити передумови для використання цивільного законодавства як інструменту тиску на журналістів і засоби масової інформації.

Невизначені формулювання та непропорційні санкції

Окремі положення законопроекту, сформульовані надто широко та містять оціночні поняття, зокрема «істотне значення», «орган правопорядку» або «тощо». Така невизначеність може призвести до різного тлумачення норм судами та поставити під сумнів принцип правової визначеності.

Крім того, занепокоєння викликають окремі способи захисту порушених прав. Зокрема, проєкт допускає **знищення документа** як спосіб виконання рішення про спростування інформації, що потенційно може призвести до втрати доказів.

Ще більш дискусійною є норма, яка дозволяє суду **вилучати та знищувати весь тираж друкованого видання** через порушення, допущене в одному матеріалі. Такий механізм є непропорційним втручанням у свободу діяльності медіа.

Право на відповідь може стати інструментом тиску на медіа

Зауваження також стосуються запропонованої моделі **права на відповідь**. Проєкт передбачає можливість вимагати публікації відповіді незалежно від того, чи була поширена інформація достовірною.

Експерти наголошують, що за відсутності чітких критеріїв застосування таке право може перетворитися на механізм систематичного примусу редакцій до публікації матеріалів, які вони не вважають за потрібне розміщувати. Це, створює ризики для редакційної незалежності та свободи медіа.

Колізії з GDPR та загроза OSINT-діяльності

Блок цифрових прав (ст. 321, 336, 345, 353) став предметом найбільшої критики через неузгодженість із правом ЄС.

Законопроект встановлює згоду як єдину підставу для обробки даних у цифровому просторі, що є значно вужчим підходом, ніж система підстав обробки персональних даних за GDPR. Так, стаття 6 Регламенту (ЄС) 2016/679 передбачає шість законних підстав обробки, зокрема: виконання договору, дотримання законного зобов'язання, захист суспільного інтересу тощо.

Встановлення «згоди» як єдиної підстави може створити суттєві проблеми для функціонування систем відкритих даних, журналістських розслідувань, антикорупційного контролю та OSINT-інструментів.

Вимога обов'язкової згоди юридичної особи на обробку її цифрового образу (ст. 345, 353) може паралізувати журналістські розслідування, антикорупційний контроль та OSINT-аналіз відкритих джерел. Юридичні особи зможуть блокувати будь-яку інформацію про себе, посиляючись на відсутність «згоди».

Окремі застереження стосуються запропонованого регулювання **цифрового образу юридичних осіб**.

Проєкт нового Цивільного кодексу передбачає, що обробка цифрового образу юридичної особи здійснюватиметься лише за її згодою. На думку експертів, така норма може мати далекосяжні наслідки для свободи інформації.

Зокрема, вимога отримувати обов'язкову згоду юридичної особи здатна суттєво ускладнити **журналістські розслідування, антикорупційний громадський контроль та аналіз відкритих даних (OSINT)**.

За такого підходу компанії та інші юридичні особи потенційно зможуть вимагати припинення використання будь-якої інформації про себе, посиляючись на відсутність згоди на обробку їхнього цифрового образу. Це, своєю чергою, може створити додаткові правові бар'єри для діяльності журналістів, антикорупційних організацій та дослідників відкритих джерел.

Запропоновані положення потребують доопрацювання, аби забезпечити баланс між захистом цифрових прав та свободою вираження поглядів і правом суспільства на отримання інформації.

Відсутність захисту від SLAPP-позовів

Ще одним суттєвим зауваженням стала відсутність у проєкті нового Цивільного кодексу механізмів протидії SLAPP-позовам (Strategic Lawsuits Against Public Participation) – стратегічним судовим позовам, які використовуються для тиску на журналістів, громадських активістів, правозахисників та інших учасників суспільних дискусій.

Законопроект не враховує сучасні європейські стандарти захисту свободи слова. Зокрема, він не містить процесуальних запобіжників, які б дозволяли судам швидко виявляти та припиняти безпідставні позови, подані з метою залякування чи фінансового виснаження відповідачів.

Така прогалина не повною мірою відповідає європейським підходам, закріпленим у Директиві (ЄС) 2024/1069 та Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи CM/Rec(2024)2, які передбачають необхідність ефективного захисту від зловживання судовими процедурами.

Без анти-SLAPP механізмів позови про захист честі, гідності та ділової репутації можуть використовуватися не для відновлення порушених прав, а як інструмент тиску на медіа та громадянське суспільство. Це створює ризик фінансового та психологічного виснаження журналістів і редакцій та може мати стримувальний ефект для розслідувальної журналістики й суспільно важливих публікацій.

У юридичному висновку зазначено, що законопроект № 15150 є важливим кроком у реформуванні цивільного законодавства України, однак **до другого читання він потребує суттєвого доопрацювання**, щоб відповідати європейським стандартам у сфері прав людини та свободи вираження поглядів.

Представники експертного середовища, медіа та громадянського суспільства вже висловили підтримку створенню спеціальної робочої групи, яка має опрацювати рекомендації Ради Європи перед остаточним розглядом документа парламентом.

Серед ключових рекомендацій експертів:

- посилити захист свободи слова та публічного інтересу, передбачивши в нормах Кодексу вищий стандарт допустимої критики щодо політиків, посадовців та інших публічних осіб відповідно до практики ЄСПЛ;
- усунути оціночні та розмиті формулювання, щоб забезпечити принцип правової визначеності та передбачуваності правозастосування;
- відмовитися від норм про знищення документів і тиражів медіа, визнавши такі заходи непропорційним втручанням у свободу вираження поглядів;
- гармонізувати положення про цифрові права з європейським законодавством, передбачивши законні підстави для обробки даних, а не лише згоду особи, відповідно до підходів GDPR;
- запровадити винятки для журналістської діяльності, антикорупційного контролю та використання відкритих даних, щоб нові цифрові права юридичних осіб не стали перешкодою для журналістських розслідувань і громадського контролю;
- включити анти-SLAPP механізми, які унеможливлять використання судових позовів як інструменту тиску на журналістів, медіа та громадських активістів. Зокрема, експерти рекомендують не допускати забезпечення позовів шляхом призупинення діяльності медіа до набрання судовим рішенням законної сили.

Врахування цих рекомендацій є необхідною умовою, щоб рекодифікація Цивільного кодексу не лише модернізувала українське приватне право, а й відповідала стандартам Європейського Союзу та Ради Європи щодо захисту свободи слова, права на інформацію та ефективного захисту прав людини. (<https://sud.ua/uk/news/publication/365290-noviy-tsilniy-kodeks-ukrayini-mozhe-obmezhati-svobodu-media>). – 2026. – 01.07).

Дисциплінарні провадження Вищої ради правосуддя

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

ВРП отримує право «полювання» на суддів: дисциплінарні справи зможуть відкривати без скарг, а розсекречені НСРД стануть підставою для звільнення суддів

Законопроект щодо вдосконалення процедур ВРП обіцяє зробити дисциплінарну практику передбачуваною та сталою: які пастки готує документ для суддів та як він розширює «автономію» Вищої ради правосуддя.

Поки Україна веде переговори про вступ до Європейського Союзу та зобов'язалася реформувати систему суддівської відповідальності, у Верховній Раді зареєстровано черговий законопроект, який, за задумом авторів, має наблизити українське законодавство до європейських стандартів. Документ спрямований на виконання рекомендацій GRECO та усунення прогалин, які дозволяли суддям уникати дисциплінарної відповідальності шляхом виходу у відставку. Розбираємось, що дійсно пропонує зареєстрована ініціатива.

Проект № 15374 пропонує суттєво розширити та деталізувати статтю **106 Закону «Про судоустрій і статус суддів»**, а відповідно розширити перелік підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Більше підстав для притягнення

Найбільш масштабні зміни стосуються пункту 3, який тепер містить вичерпний та конкретизований перелік дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя. До нього пропонується включити:

- позапроцесуальне спілкування з метою впливу на розгляд справи або створення враження такого впливу.
- керування транспортним засобом у стані сп'яніння, відмова від огляду на стан сп'яніння, а також зневажливе спілкування з працівниками поліції.
- вчинення домашнього насильства або насильства за ознакою статі.
- прояв неповаги до колег-суддів, адвокатів, експертів, свідків та інших осіб у залі суду.
- добровільне визнання окупації територій України, підтримка агресії РФ, створення умов для підпорядкування окупаційному режиму або спроби отримати громадянство держави-агресора.
- істотна зміна суті судового рішення під виглядом виправлення опіски.
- дії, спрямовані на заволодіння чужим майном, спроби набути іноземне громадянство або зайняти посади в органах влади іноземних держав.
- вчинення процесуальних дій, які за своєю суттю є імітацією та мають недоброчесну мету.

Уточнюється підстава **щодо відсутності мотивів у рішенні**. Тепер дисциплінарним проступком вважатиметься незазначення мотивів висновків суду щодо **істотних обставин справи**, а також мотивів прийняття або відхилення **істотних аргументів учасників справи**. Раніше норма обмежувалася лише «аргументами сторін щодо суті спору».

Декларування та перевірка статків

Законопроект пропонує уточнити підстави дисциплінарної відповідальності за порушення правил декларування. Зокрема, відповідальність наставатиме у разі, якщо задекларовані відомості відрізнятимуться від достовірних більш ніж на **50 прожиткових мінімумів для працездатних осіб**.

Водночас однією з ключових новел є розширення повноважень Вищої ради правосуддя. Проектом пропонується доповнити статтю 106 новою частиною, яка надає Дисциплінарним палатам ВРП право самостійно встановлювати факти порушень у деклараціях на підставі досліджених доказів, **незалежно від того, чи проводило Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) повну перевірку декларації та яких висновків воно дійшло**.

Фактично це означає, що результати або навіть відсутність повної перевірки НАЗК не перешкоджатимуть ВРП розглядати питання про дисциплінарну відповідальність судді за недостовірне декларування.

Відповідальність за втручання

Суддя зобов'язаний повідомити про випадок втручання, що містить ознаки злочину, упродовж **десяти днів** (раніше було п'ять) до відповідного правоохоронного органу. Якщо ж втручання вчинено іншим суддею без ознак криміналу, але з ознаками дисциплінарного проступку – повідомлення має бути надіслане до ВРП.

Повноваження на адміністративних посадах

Вводиться відповідальність за умисне або внаслідок грубої недбалості невиконання чи неналежне виконання повноважень на **адміністративній** посаді, наприклад, голови суду, якщо це призвело до істотного порушення прав учасників процесу або перешкоджання правосуддю.

Вища рада правосуддя отримає право ініціювати справи

Проект закону суттєво розширює коло суб'єктів, які можуть ініціювати дисциплінарне провадження щодо судді, що робить систему більш проактивною.

Якщо чинна норма передбачає початок провадження переважно за скаргою або за ініціативою Дисциплінарної палати/ВККС, то нова редакція статті 42 Закону про ВРП додає до цього переліку **висновок дисциплінарного інспектора, звернення члена ВРП та рішення самої Вищої ради правосуддя**.

Дисциплінарний інспектор, Вища рада правосуддя або член ВРП отримують право ініціювати питання про відкриття справи за власною ініціативою, якщо під час здійснення своїх повноважень виявлять обставини, що можуть свідчити про вчинення суддею проступку.

Рішення ВРП про ініціювання справи ухвалюється на засіданні більшістю від її складу та має бути вмотивованим. Після цього матеріали передаються дисциплінарному інспектору для перевірки.

Член ВРП, за ініціативою якого було відкрито справу, не бере участі в голосуванні при ухваленні остаточного рішення у цій справі.

Автономія дисциплінарного доказування: використання НСРД без прив'язки до стадії кримінального провадження

Запропоновані зміни суттєво розширюють доказову базу, яку Вища рада правосуддя може використовувати у дисциплінарних провадженнях щодо суддів.

Під час здійснення дисциплінарного провадження дисциплінарні інспектори та Дисциплінарні палати ВРП отримують право використовувати **матеріали кримінального провадження** для встановлення обставин, що можуть бути підставою для притягнення судді до відповідальності.

Закон прямо дозволяє залучати **розсекречені матеріали негласних слідчих (розшукових) дій**. Це значно посилює позицію ВРП, яка і сьогодні використовує НСРД, отримані під час слідчих дій як основу для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Використання цих матеріалів дозволяється **незалежно від стадії та результатів кримінального провадження**. Це означає, що ВРП може звільнити суддю на підставі доказів із кримінальної справи, навіть якщо вирок суду ще не винесено або провадження було закрито за іншими підставами.

Законопроект встановлює обмеження: матеріали кримінальних справ та НСРД можуть бути використані лише за умови, що вони **не містять очевидних ознак істотного порушення прав та свобод людини**.

Окремо зазначається, що дисциплінарні провадження, у яких наведені відомості про дії судді, що є предметом кримінального провадження, підлягають **першочерговому (пріоритетному) розгляду**.

Реформа системи оскарження рішень

Один із головних фокусів проєкту є усунення бар'єрів для оскарження рішень Дисциплінарних палат.

Найбільш суттєвою зміною є **виключення вимоги щодо отримання скаргником дозволу** Дисциплінарної палати на оскарження її рішення. Це надає скаргнику безумовне право на апеляцію до повного складу ВРП.

Окрім судді та скаргника, право на оскарження рішення Дисциплінарної палати до Вищої ради правосуддя тепер отримують:

- **дисциплінарний інспектор** Вищої ради правосуддя – доповідач;
- **член ВРП**, який був ініціатором відкриття цієї справи;
- **Вища кваліфікаційна комісія суддів (ВККС)**, якщо провадження було розпочато за її зверненням.

У розгляді скарги на рішення Дисциплінарної палати **не беруть участі члени ВРП, які безпосередньо голосували** за оскаржуване рішення. Раніше заборона стосувалася всіх членів відповідної Дисциплінарної палати.

Проєкт вводить поняття **пріоритетних проваджень**, які мають розглядатися першочергово:

1. Розпочаті за зверненням ВККС.
2. Щодо суддів, питання переведення яких розглядається за результатами конкурсу.
3. Справи, де наслідком може бути **звільнення судді** (за порушення присяги, несумісність тощо).
4. Справи, що викликали **значний суспільний інтерес**.
5. Справи щодо дій судді, які є предметом **кримінального провадження**.

Також уточнюється процедура підготовки справи: дисциплінарний інспектор готує висновок протягом 30 днів з дня відкриття справи та **надсилає його копію судді та скаргнику**. Член ВРП – доповідач після отримання висновку має 15 днів на перевірку та призначення справи до розгляду. Якщо цей строк перевищено більш ніж на 30 днів, інший член палати або інспектор може самостійно внести пропозицію про призначення справи до розгляду.

Блокування відставки: суддя не зможе піти до завершення провадження

Пропонуються і зміни до статей 55 та 116 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що мають унеможливити використання відставки для уникнення дисциплінарної або іншої юридичної відповідальності.

По-перше, пропонується **збільшити строк розгляду заяви судді** про відставку з одного до шести місяців.

По-друге, Вища рада правосуддя буде зобов'язана зупинити розгляд такої заяви, якщо щодо судді:

- триває дисциплінарне провадження, за результатами якого може бути застосоване звільнення з посади;
- повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення – до набрання законної сили обвинувальним або виправдувальним вироком чи закриття кримінального провадження;
- розглядається справа про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

Документ пропонує низку змін, які безпосередньо вплинуть як на суддів, так і на роботу Вищої ради правосуддя.

Крім того, судді, щодо яких застосовано сувору догану або тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя і таке стягнення ще не погашене, не зможуть брати участь у конкурсах на інші посади чи претендувати на переведення до іншого суду.

Для Вищої ради правосуддя законопроект деталізує роботу Служби дисциплінарних інспекторів. Зокрема, визначається порядок доопрацювання висновків дисциплінарних інспекторів, на яке відводиться десять робочих днів, а також запроваджується заборона повторно повертати матеріали на доопрацювання.

Також пропонується змінити порядок добору членів ВРП. Етична рада повинна буде рекомендувати щонайменше двох кандидатів на кожну вакантну посаду. Якщо такої кількості кандидатів немає, конкурс оголошуватиметься повторно.

Можливі ризики

Попри спрямованість законопроекту на виконання рекомендацій GRECO та наближення законодавства до європейських стандартів, окремі положення можуть викликати дискусії.

Зокрема, деталізація дисциплінарних підстав, пов'язаних із порушенням правил суддівської етики чи проявом неповаги, хоча й робить закон більш визначеним, водночас залишає простір для різного тлумачення цих понять під час дисциплінарного провадження.

Ще одним дискусійним нововведенням є надання ВРП права самостійно встановлювати порушення у деклараціях незалежно від результатів перевірок НАЗК. Це потенційно може призвести до різних висновків двох державних органів щодо одних і тих самих обставин.

Роль Вищої ради правосуддя суттєво трансформується у бік більшої **проактивності та незалежності у здійсненні дисциплінарної функції**. Якщо раніше ВРП значною мірою залежала від зовнішніх скарг або висновків інших органів, то нові зміни перетворюють її на орган, здатний самостійно виявляти та карати порушення.

ВРП перестає бути лише «адресатом» скарг. Проект надає право **ініціювати дисциплінарне провадження** безпосередньо членам ВРП, дисциплінарним інспекторам або самій Раді як колегіальному органу.

Як наслідок, ВРП переходить від реагування на скарги до можливості самостійно запускати дисциплінарні провадження. Будь-яка інформація, отримана членом ВРП під час виконання повноважень, може стати підставою для відкриття справи за власною ініціативою.

Закон дозволяє ВРП використовувати у дисциплінарних справах **матеріали кримінальних проваджень**, включно з розсекреченими матеріалами **НСРД**. Навіть якщо кримінальна справа ще не дійшла до вироку, ВРП може використати ці докази для звільнення судді. Це підсилює каральну функцію, оскільки стандарти доказування у дисциплінарному процесі зазвичай менш жорсткі, ніж у кримінальному.

Законопроект прибирає «фільтр», який вимагав у скаржника дозволу ВРП на оскарження рішення Дисциплінарної палати. Це означає, що будь-яке рішення про відмову у покаранні судді тепер може бути легше оскаржене до повного складу ВРП, що створює додатковий тиск на суддів, оскільки справа рідше «закриватиметься» на першому етапі.

Хоча офіційна мета реформи – зробити дисциплінарну практику «передбачуваною та сталою» для вступу в ЄС, технічно вона надає ВРП **більше автономних інструментів для ініціювання та доказування проступків**. Можливість ігнорувати висновки НАЗК, використовувати матеріали НСРД та блокувати відставки на пів року значно розширює арсенал ВРП саме як органу, що здійснює репресивну дисциплінарну функцію щодо судового корпусу.

Водночас більшість запропонованих змін ще мають пройти парламентський розгляд. Остаточний зміст документа може суттєво змінитися між першим і другим читанням, тому запропоновані новели наразі не є остаточними. (<https://sud.ua/uk/news/publication/365619-vrp-otrimuye-pravo-polyuvannya-na-suddiv-distiplinari-spravi-zmozhut-vidkrivati-bez-skarg-a-rozsekrecheni-nsrd-stanut-pidstavoyu-dlya-zvilnennya-suddiv>). – 2026. – 03.07).

Нова Антикорупційна стратегія

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Антикорупційна стратегія: урядова версія робить ставку на цифровізацію та інституційну стійкість проте оминає політичні ризики

Аналіз альтернативної стратегії виявляє розбіжності з рекомендаціями Європейської Комісії щодо реформи прокуратури та ДБР.

Антикорупційна стратегія до 2030 року має стати не лише дороговказом для державної антикорупційної політики, а й інструментом виконання міжнародних зобов'язань України перед ЄС у межах програми Ukraine Facility. Для цього уряд подав до парламенту альтернативний законопроект № 15230-1.

Мета урядової стратегії – суттєве зниження рівня корупції через поєднання розбудови інституцій та галузевих реформ у 16 пріоритетних сферах. Однак статус «альтернативного» та певні виключення в тексті документа ставлять під сумнів готовність до усунення політичних ризиків у системі кримінальної юстиції.

Законопроект є альтернативним до основного проекту Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2026–2030 роки». При цьому більшість його положень за своїм змістом є тотожними тим, що містяться у проекті № 15230. Тож і переважна більшість зауважень та пропозицій, висловлених Головним управлінням у своєму висновку на законопроект № 15230, є актуальними також і для урядової версії.

16 пріоритетів та фокус на цифровізацію

Законопроект № 15230-1 пропонує затвердити рамкову Антикорупційну стратегію до 2030 року, яка охоплює ключові сфери публічного управління. Документ визначає два основні напрями державної політики: розвиток загальної системи запобігання корупції та мінімізацію корупційних ризиків у найбільш вразливих галузях.

Серед пріоритетних сфер Стратегія визначає судову систему та правоохоронні органи, сектор оборони і відновлення інфраструктури, енергетику, митну та податкову сфери, а також земельні й аграрні відносини.

Окремий акцент зроблено на цифровізації державних процесів. Передбачається розширення використання автоматизованих систем для зменшення впливу людського фактора, зокрема у митному оформленні, будівництві та управлінні державним майном.

Ризик політичного впливу на Генерального прокурора

Однією з ключових відмінностей урядового законопроект № 15230-1 від основного документа є відсутність положень, які визнавали б політичний вплив на посаду Генерального прокурора одним із корупційних ризиків. Водночас саме ця проблема неодноразово порушувалася міжнародними партнерами України.

Зокрема, у Звіті Європейської комісії за 2025 рік наголошувалося на необхідності забезпечити незалежність посади Генерального прокурора та вдосконалити законодавчі механізми, які б унеможливлювали політичний вплив на діяльність органів прокуратури.

Відсутність цього питання в Антикорупційній стратегії на 2026–2030 роки означає, що держава не визначає політичний вплив на керівництво прокуратури як один із системних ризиків і, відповідно, не передбачає окремих заходів для його мінімізації.

Сліпа зона ДБР: виведення органу з-під стратегічного моніторингу

У підрозділі 2.2 Стратегії («Прокуратура, правопорядок і протидія кримінальним правопорушенням») урядовий проект **оминає згадку про ДБР** у контексті корупційних практик та непрозорості.

Проблема 2.2.6 сформульована так, що ризики непрозорого призначення та просування по службі стосуються **виключно Національної поліції України**. ДБР при цьому виводиться за межі опису корупційних загроз.

У Стратегії не згадується про ризики поширення «неформальних практик» усередині Бюро, що фактично підтримує чинний стан управління в органі на стратегічному рівні.

Європейська Комісія рекомендувала Україні запровадити прозорі та засновані на заслугах процедури відбору на керівні посади **не тільки в Нацполіції, а й у ДБР** (включаючи територіальні управління). Урядовий варіант ці рекомендації ігнорує.

Інституційна стійкість НАБУ, САП та НАЗК

Законопроект також передбачає низку змін, спрямованих на посилення інституційної спроможності ключових антикорупційних органів.

Для НАЗК одним із пріоритетів визначено зміцнення незалежності та фінансової стійкості. Документ передбачає законодавче врегулювання фінансового забезпечення агентства, перегляд роботи підрозділів внутрішнього контролю, удосконалення механізму незалежного зовнішнього аудиту та розширення доступу громадськості до статистичних даних шляхом їх публікації у форматі відкритих даних.

Щодо НАБУ, стратегія передбачає розширення інституційної автономії та технічних можливостей бюро. Зокрема, пропонується переглянути перелік посад, які належать до підслідності НАБУ, забезпечити автономне перехоплення електронних комунікацій, розширити доступ до державних реєстрів і судових експертиз, а також посилити кадровий потенціал і територіальні підрозділи.

Для Спеціалізованої антикорупційної прокуратури документ передбачає подальше зміцнення процесуальної незалежності. Зокрема, пропонується розширити повноваження керівника САП, надавши йому право самостійно вирішувати окремі процесуальні питання, зокрема щодо міжнародного співробітництва та продовження строків досудового розслідування. Крім того, аналогічні повноваження планують закріпити за виконувачем обов'язків керівника САП, а також удосконалити механізм проведення незалежного зовнішнього аудиту діяльності прокуратури. (<https://sud.ua/uk/news/publication/365474-antikoruptsiyna-strategiya-uryadova-versiya-robit-stavku-na-tsifrovizatsiyu-ta-institutsiynu-stiykist-prote-ominaye-politichni-riziki>). – 2026. – 02.07).

Щодо строків давності притягнення до кримінальної відповідальності

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Зупинення строків давності під час мобілізації: як зміняться строки давності для корупційних справ НАБУ і САП

Чи стане військова служба підставою для зупинення строків давності: аналіз законопроекту № 15354.

В парламенті зареєстровано черговий законопроект № 15354, який за словами його ініціаторів направлений на виконання взятих Україною зобов'язань по боротьбі з корупцією. Офіційна мета документа – забезпечити невідворотність покарання за умисні корупційні злочини та усунути можливість штучного затягування процесів. Проте запропоновані зміни до статті 49 КК України викликають серйозні занепокоєння серед юридичної спільноти через потенційний конфлікт із нормами Конституції та нещодавніми висновками Верховного Суду.

Два інструменти проти строків давності: як це вплине на практику

Законопроект пропонує викласти частину другу статті 49 Кримінального кодексу у новій редакції.

Військова служба як підстава для зупинення давності

Це стосується виключно справ, що розслідуються детективами НАБУ або де обвинувачення підтримує САП. Якщо такий фігурант мобілізований або пішов на службу за контрактом, і суд зупинив провадження у справі – строки давності також зупиняються до моменту його звільнення або відновлення суду.

Зупинення з моменту передачі до суду

Для тяжких та особливо тяжких корупційних злочинів перебіг давності зупиняється **автоматично у момент направлення обвинувального акта до суду**. Поновлюється він лише у разі повернення акта прокурору через недоліки.

Нагадаємо, що за загальним правилом, передбаченим статтею 49 Кримінального кодексу України, особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з моменту вчинення кримінального правопорушення і до набрання вироком законної сили минули встановлені законом строки давності – від 2 до 15 років залежно від тяжкості діяння.

Ініціатори проєкту називають існуючий підхід загалом обґрунтованим, проте зазначають, що існуюча модель регулювання створює ризики зловживання процесуальними правами. Зокрема, сторона захисту може свідомо затягувати досудове розслідування або судовий розгляд, порушуючи процесуальні обов'язки з метою недопущення ухвалення вироку до впливу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Ініціатива проти усталеної судової практики

Цікаво що, актуальна судова практика наразі ж навпаки зводиться до того, що саме по собі зупинення судового провадження у зв'язку з проходженням обвинуваченим військової служби у Збройних Силах України не зупиняє перебіг строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Відповідно до ст. 49 КК України перебіг давності зупиняється лише у разі ухилення особи від досудового розслідування або суду, а сама по собі військова служба під час мобілізації не є таким ухиленням. Крім того, ст. 335 КПК України, яка дозволяє зупинити судове провадження через мобілізацію обвинуваченого, не передбачає автоматичного зупинення строків давності.

Такий підхід відображений у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду від 5 квітня 2021 року у справі № 328/1109/19, постанові Великої Палати Верховного Суду від 2 лютого 2023 року у справі № 735/1121/20, а також підтверджений постановою Другої судової палати ККС ВС від 12 травня 2026 року у справі № 607/15056/21, де роз'яснено порядок обчислення строків давності у випадках ухилення від слідства чи суду.

Запропоновані зміни фактично покликані змінити цей підхід, прямо передбачивши зупинення перебігу строків давності на період служби.

Боротьба із затягуванням процесу чи звуження процесуальних гарантій: ризики законопроєкту

Законопроєкт пов'язує проходження військової служби окремими категоріями обвинувачених із зупиненням перебігу строків давності, що може призвести до менш сприятливих процесуальних наслідків порівняно з особами, які не проходять військову службу. Відповідно до **статті 65 Конституції України**, захист Вітчизни є конституційним обов'язком громадян. Це означає, що виконання військового обов'язку може призвести до менш сприятливих процесуальних наслідків порівняно з особами, які не проходять військову службу, що може стати предметом оцінки з точки зору принципів справедливості та пропорційності правового регулювання.

Автори законопроєкту називають **фіктивну мобілізацію** до Сил оборони України одним із поширених негативних прикладів того, як сторона захисту **свідомо затягує процес** досудового розслідування або судового розгляду. І так дійсно, такі випадки трапляються і вони потребують законодавчого врегулювання, проте інститут строків давності існує не для звільнення винних від відповідальності, а для забезпечення балансу між інтересами держави у кримінальному переслідуванні та правом особи на правову визначеність і розгляд справи упродовж розумного строку.

Що ж стосується зупинки строків давності з моменту передачі акта до суду, то запропонований механізм також може вплинути на дотримання принципу розумного строку судового розгляду. Якщо перебіг строків давності зупинятиметься з моменту направлення обвинувального акта до суду, це потенційно зменшує значення строків давності як процесуальної гарантії та може послабити стимули до оперативного розгляду кримінальних проваджень. За умов тривалого судового розгляду, зумовленого перевантаженістю судів чи іншими об'єктивними причинами, обвинувачений може тривалий час перебувати у стані правової невизначеності, що може порушувати вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо розгляду справи упродовж розумного строку.

Запропоновані зміни можуть істотно змінити баланс між інтересами держави у забезпеченні невідворотності кримінальної відповідальності та процесуальними гарантіями особи, закріпленими у статті 2 КПК України. Чи є таке втручання необхідним і пропорційним поставленій меті, ймовірно, стане предметом професійної дискусії під час розгляду законопроекту в парламенті. (<https://sud.ua/uk/news/publication/365180-zupinennya-strokov-davnosti-pid-chas-mobilizatsiyi-yak-zminyatsya-stroki-davnosti-dlya-koruptsiynikh-sprav-nabu-i-sap>). – 29.06).

Посилення незалежності Генерального прокурора

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Законопроект 15343 крізь призму Конституції України: аналіз потенційних конституційно-правових ризиків

Євроінтеграційний трек запустив хвилю законодавчих реформ, частина яких уже викликає питання щодо їх відповідності Конституції та потенційного впливу на баланс між гілками влади.

Відкриття першого переговорного кластеру «Основи» (Fundamentals) стало для України своєрідною скринькою Пандори, яка разом із надією на членство в ЄС випустила цілу низку суперечливих реформаторських ініціатив, які дедалі частіше порушують питання про межі допустимих змін у конституційній архітектурі держави.

Спроба виконати європейські бенчмарки через законопроект № 15343 нагадує хірургічну операцію сокирою: благородна мета необхідної деполітизації Офісу Генерального прокурора, чомусь реалізується через механізми, що входять у протистояння з Конституцією України.

Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення незалежності посади Генерального прокурора України» пропонує запровадити відкритий конкурс на посаду Генерального прокурора, створити конкурсну комісію з «вирішальним голосом» міжнародних експертів та передати дисциплінарні провадження щодо Генпрокурора від КДКП до Вищої ради правосуддя.

Нижче – «конституційний краш-тест» законопроекту: аналіз його найбільш вразливих положень, які можуть не витримати перевірки на відповідність Конституції України.

Роль Президента як «технічного виконавця»

У фокусі уваги – нова норма законопроекту, яка встановлює рамки для глави держави. Президент зобов'язаний протягом 10 робочих днів внести на розглядання Верховної Ради подання на одного з двох кандидатів на посаду Генпрокурора, відібраних Конкурсною комісією. Якщо парламент відмовляє першому кандидату, Президент подає другого. Ну а у разі відхилення обох кандидатур – Конкурсна комісія запускає відбір по новому колу.

Президент фактично може внести до парламенту лише кандидатів, визначених конкурсною комісією.

Проте чи узгоджуються такі нововведення із Основним Законом? Згідно з пунктом 11 частини 1 статті 106 Конституції України, саме Президент призначає на посаду та звільняє з посади Генерального прокурора за згодою Верховної Ради.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував у рішеннях **№ 9-рп/2004 та № 21-рп/2008**, що повноваження Президента України є вичерпно визначеними Конституцією України. Відтак законодавець не вправі шляхом ухвалення звичайного закону наділяти Президента новими повноваженнями, змінювати зміст існуючих або встановлювати інший порядок їх реалізації, якщо такий порядок впливає безпосередньо з Конституції. Такий підхід ґрунтується на статтях 8, 19 та 106 Конституції України.

Ба більше, у Рішенні **№ 2-рп/2003** КСУ зазначив: якщо Конституція фіксує назву та спосіб призначення керівника органу, це гарантує стабільність його функціонування, а зміна процедури звичайним законом може призвести до зміни конституційно визначеного механізму влади.

Цей підхід повністю корелює і з європейською практикою. Зокрема, у відомій справі **Бака проти Угорщини** Європейський суд з прав людини звернув увагу, що правові механізми, які фактично позбавляють посадову особу реальної можливості виконувати конституційну функцію, можуть суперечити верховенству права. Особливо проблемними є конструкції, які непропорційно звужують простір конституційної дискреції.

Зважаючи на це, аналізована ініціатива опиняється у зоні конституційного ризику. Конституція не передбачає конкурсної комісії як суб'єкта визначення кандидатур, тому виникає питання щодо меж допустимого законодавчого регулювання відповідної процедури. Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що законодавець не вправі змінювати або звужувати обсяг конституційно визначених повноважень органів державної влади.

Відтак, якщо закон фактично позбавляє Президента України можливості самостійно реалізувати надане йому Конституцією повноваження щодо визначення кандидатури або зводить його роль до формального затвердження рішення іншого суб'єкта, це може свідчити про звуження конституційного змісту відповідного повноваження та порушення конституційного балансу компетенцій.

Коли парламентська комісія визначає рішення Верховної Ради: конституційні ризики законопроекту

Ще одна дискусійна ініціатива законопроекту стосується процедури висловлення недовіри Генеральному прокурору. Пропонується автоматично **виключати з порядку денного ВР** питання недовіри до Генпрокурора, якщо Тимчасова слідча комісія (ТСК) встановила відсутність підстав або не подала звіт у визначений строк.

Така конструкція також потрапляє в зону потенційних конституційних ризиків. Річ у тім, що стаття 89 Конституції України чітко вказує: «Висновки і пропозиції тимчасових слідчих комісій **не є вирішальними** для слідства і суду». Крім того, висновки ТСК самі по собі не є актом Верховної Ради України та не ототожнюються з офіційною волею парламенту, якщо інше не впливає з рішення, ухваленого Верховною Радою у встановленому порядку.

Цю логіку послідовно підтримує і Конституційний Суд України. Зокрема, у рішенні **№ 5-рп/2016** Суд зазначив, що метою поділу влади є «самостійне виконання кожним із органів своїх функцій та здійснення повноважень відповідно до Конституції».

Венеціанська комісія у висновку CDL-AD(2010)040 також наголошує на важливості чітких процедур і недопущенні механізмів, які непрямо блокують реалізацію повноважень конституційних органів. Допоміжні органи не повинні підміняти собою рішення представницького органу.

Тож, наділення ТСК правом вето щодо конституційного повноваження Верховної Ради (висловлення недовіри Генпрокурору за ст. 85 КУ) створюється ризик надання висновку ТСК квазіобов'язкового характеру, що може бути розцінено як непряме обмеження реалізації парламентського повноваження. Конституція не наділяє ТСК повноваженнями блокувати реалізацію Верховною Радою її власних конституційних функцій.

Як штучне підвищення ставок знецінює парламентський контроль

Третім суперечливим нововведенням законопроекту є спроба підняти планку для запуску процедури відставки очільника Офісу Генерального прокурора. Автори документа пропонують дозволити включення питання недовіри до порядку денного Верховної Ради лише за умови, що його підтримає не менш як половина (1/2) від конституційного складу народних депутатів. Нагадаємо, чинна норма вимагає для старту процесу лише третину (1/3) голосів.

З погляду Основного Закону, ця ініціатива виглядає сумнівно, оскільки **пункт 25 ч. 1 ст. 85 КУ** надає Раді повноваження висловлювати недовіру, не встановлюючи таких високих вхідних бар'єрів на рівні звичайного закону.

Зазначимо, що Венеціанська комісія у Звіті CDL-AD(2010)040 зазначає, що хоча підзвітність парламенту є важливою, встановлення вичерпного переліку підстав для політичної недовіри нівелює саму суть цього інструменту.

Зміна процедурного порогу ініціювання може впливати на ефективність реалізації контрольної функції парламенту, однак належить до сфери регламентної автономії та потребує оцінки на предмет пропорційності.

Експансія Вищої ради правосуддя за межі повноважень

Ще одна новація від авторів законопроекту – спроба передати Вищій раді правосуддя повноваження здійснювати дисциплінарне провадження щодо Генерального прокурора у першій інстанції.

Чи дозволяє Основний Закон таку експансію повноважень? Стаття 131 Конституції України містить перелік того, чим має займатися ВРП. І пункт 3 цієї статті відводить Раді розгляд скарг на вже ухвалені рішення відповідного органу про притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності

Цю позицію підтверджує і практика Конституційного Суду України. У Рішенні **№ 4-р/2020** Суд наголосив, що Вища рада правосуддя є конституційним органом суддівського врядування, покликаним забезпечувати незалежність судової влади. Водночас після конституційної реформи 2016 року прокуратура була остаточно виокремлена як самостійний конституційний інститут. За таких обставин наділення Вищої ради правосуддя вирішальними повноваженнями щодо призначення або дисциплінарної відповідальності Генерального прокурора може поставити питання про відповідність такої моделі конституційній архітектурі розподілу повноважень між органами державної влади.

Європейський суд з прав людини у справі **Олександр Волков проти України** встановив, що поєднання функцій перевірки та прийняття рішення в одному органі без належного поділу ролей порушує статтю 6 Конвенції.

До того ж Венеціанська комісія (**CDL-AD(2010)040**) також наголошує: якщо органи суддівського та прокурорського врядування об'єднані, слід гарантувати, щоб судді та прокурори не могли впливати на дисциплінарні справи один одного.

Саме тому спроба переписати функції ВРП звичайним законом стає потенційною нормою для оскарження в Конституційному Суді. Перетворення ВРП з апеляційної інстанції на орган «прокурорського врядування» без зміни ст. 131 КУ може стати підставою для конституційного оскарження. Конституція прямо не передбачає за ВРП функцій кадрового чи дисциплінарного врядування щодо Генерального прокурора.

Передача ВРП функцій першої інстанції щодо Генпрокурора без зміни Конституції може бути оскаржена як вихід за межі конституційної моделі, адже ВРП за своєю природою є органом суддівського врядування, а не універсальним дисциплінарним центром для прокуратури.

Правова невизначеність та «кадровий коридор»

У прагненні запобігти тривалому перебуванню керівників у статусі «виконуючих обов'язки» автори законопроекту пропонують встановити обмеження: виконання обов'язків Генерального

прокурора першим заступником не може перевищувати шести місяців. При цьому, законопроект залишає неврегульованими правові наслідки спливу шестимісячного строку виконання обов'язків Генерального прокурора та не встановлює окремих процесуальних строків для реалізації конкурсних процедур.

Згідно зі статтею **8 Конституції України**, в Україні визнається і діє принцип верховенства права, невіддільною складовою якого є передбачуваність законодавства.

На цьому послідовно наголошує і Конституційний Суд України, зокрема у Рішенні **№ 7-р/2020** Суд акцентував, що юридична визначеність вимагає чіткості та **передбачуваності** настання правових наслідків.

Аналогічні вимоги до «якості закону» висувують і європейські інституції. У справі «**Новік проти України**» Європейський суд з прав людини нагадав, що принцип юридичної визначеності є складовою вимоги якості закону. Закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим та передбачуваним у застосуванні, щоб виключити будь-який ризик свавілля.

Крім того, у справі «**Олександр Волков проти України**» ЄСПЛ додатково наголосив, що брак чіткості у процедурних нормах, які стосуються статусу суддів (і прокурорів як частини системи правосуддя), створює загрозу юридичній визначеності та може бути використаний як інструмент тиску. Венеціанська комісія також наполягає, що критерії професійної етики та процедурні терміни мають бути детально прописані в законі для забезпечення прогнозованості наслідків.

Запропонована норма фактично створює ризик для безперервності функціонування органів прокуратури. Достатньо змодельовати цілком реалістичну ситуацію: конкурсна процедура заблокована – наприклад, через брак голосів – а шестимісячний строк виконання обов'язків Генерального прокурора вже сплив. У такому разі виникає нормативна невизначеність щодо того, хто і на якій правовій підставі уповноважений здійснювати ключові процесуальні дії. Такі зміни можуть суттєво ускладнити функціонування системи прокуратури та створити правову невизначеність щодо здійснення окремих повноважень Генерального прокурора.

Встановлення шестимісячного строку виконання обов'язків без гарантій завершення процедури призначення створює ризик порушення принципу правової визначеності через відсутність завершеності процедури у випадку непризначення Генерального прокурора.

Правова невизначеність та «кадровий коридор»

Проект пропонує передати функцію відбору кандидатів Конкурсній комісії, рішення якої стають імперативними (обов'язковими) для глави держави.

Згідно з **п. 11 ч. 1 ст. 106 КУ**, Президент призначає Генерального прокурора за згодою Ради. Залучення конкурсної комісії до процедури Конституцією не передбачено.

На небезпеку подібних законодавчих змін звертав увагу і Конституційний Суд України. У своїй практиці Суд неодноразово наголошував, що законодавець не вправі змінювати конституційний зміст повноважень органів державної влади або фактично трансформувати встановлену Конституцією модель їх функціонування шляхом ухвалення звичайного закону. Такі зміни можуть здійснюватися лише у порядку внесення змін до Конституції України. Крім того, у Рішенні **№ 7-р/2020** Конституційний Суд підкреслив, що принцип верховенства права вимагає достатньої чіткості, передбачуваності та стабільності правового регулювання, а громадяни й державні інститути повинні мати чітке розуміння правових наслідків застосування закону.

У Рішенні **№ 4-р/2020** Конституційний Суд вказав, що органи влади повинні функціонувати без змішування компетенцій. Звуження дискреції Глави держави звичайним законом суперечить ч. 2 ст. 106 КУ, яка не передбачає делегування президентських повноважень іншим органам, а отже закон не може фактично перерозподіляти їх поза межами Основного Закону.

Згідно з доповіддю Венеціанської комісії **CDL-AD(2010)040**, модель прокуратури в кожній державі має відображати її специфічну правову культуру та бути **узгодженою з конституційною архітектурою**. Комісія наголошує, що хоча європейські стандарти допускають різноманітність

моделей, будь-яка реформа не може підміняти визначений Конституцією механізм іншим, не передбаченим Основним Законом.

Проблема полягає не в існуванні конкурсної комісії як такої і не в участі міжнародних експертів. Конституційний ризик виникає тоді, коли рекомендація комісії фактично перетворюється на обов'язковий до виконання вердикт, що визначає реалізацію конституційних повноважень Президента та Верховної Ради. Імперативність рішень конкурсного органу може істотно впливати на баланс між конституційно визначеними суб'єктами призначення та фактичним механізмом відбору кандидатів.

Чи не стає законопроект № 15343 прихованою конституційною реформою?

Пропоновані зміни фактично змінюють баланс повноважень між Президентом, Парламентом та Вищою радою правосуддя. Проте, стаття 157 КУ прямо забороняє внесення будь-яких змін до Основного Закону в умовах воєнного стану.

Пункт 14 частини першої статті 92 Конституції України уповноважує Верховну Раду визначати законом організацію і діяльність прокуратури. Водночас це повноваження не може тлумачитися як таке, що дозволяє змінювати конституційний розподіл повноважень між органами державної влади або встановлювати інший порядок реалізації повноважень, безпосередньо визначених Конституцією України.

Реалізація повноважень щодо зміни в організації діяльності прокуратури, зокрема щодо призначення Генпрокурора, має здійснюватися у взаємозв'язку зі статтями 6, 8, 19, 106, 131 та 131-1 Конституції України. Закон може деталізувати процедури, але не вправі змінювати конституційно визначений розподіл повноважень між Президентом України, Верховною Радою України та іншими конституційними органами або звужувати дискрецію глави держави, безпосередньо закріплену в пункті 11 частини першої статті 106 Основного Закону.

Венеціанська комісія у своїх висновках послідовно вказувала, що конституційні реформи не повинні бути «заручниками короткострокових політичних розрахунків» і мають відбуватися виключно через прозорі процедури. Будь-яка ініціатива, що має на меті обхід конституційних гарантій через *ad hoc* законодавство, згідно з практикою ЄСПЛ (справа «Бака проти Угорщини»), визнається такою, що суперечить верховенству права.

Формально стаття 157 Конституції України забороняє внесення змін до Основного Закону в умовах воєнного або надзвичайного стану. Водночас ця заборона не поширюється на ухвалення звичайних законів. Проте це не означає, що законодавець може шляхом звичайного закону змінювати конституційно визначений розподіл повноважень чи фактично трансформувати модель організації державної влади. Закон може деталізувати порядок реалізації конституційних норм, але лише в межах, визначених самою Конституцією.

Європейський вибір: чи відповідає законопроект стандартам ЄС?

Запропонована модель реформи Офісу Генерального прокурора, попри декларовану мету, містить низку положень, які можуть бути предметом конституційно-правового спору щодо меж допустимого регулювання без внесення змін до Конституції. Основна проблема полягає у спробі змінити практичний баланс конституційних повноважень через звичайний закон без внесення змін до Конституції України.

Автори законопроекту наголошують на тому що варто змінити модель обрання кандидатів на посаду генерального прокурора, зокрема обирати не тільки людей, **чиї контакти вже є в записниках політиків**, які власне обирають прокурорів. За своєю суттю, проєкт пропонує змінити процедуру на таку, коли кандидати будуть обиратися просто з інших записників.

Автори проєкту також зазначають, що досвід конкурсного обрання прокурора поширений в Європі, зокрема у Латвії Генпрокурора обирає незалежна рада юстиції через конкурс.

Посилання авторів законопроекту на досвід Латвійської Республіки саме по собі не може свідчити про конституційність запропонованої моделі. Конституційний статус прокуратури, повноваження

Президента, парламенту та органів суддівського врядування у кожній державі визначаються її власною Конституцією. Тому порівняльно-правовий аналіз може використовуватися лише як допоміжний аргумент, але не як самостійне обґрунтування відповідності українській Конституції.

Автори законопроекту наголошують на необхідності виконання європейських бенчмарків, однак їхні аргументи викликають запитання.

То новий проєкт – це вимога ЄС чи вільна інтерпретація? Ключова теза ініціаторів полягає в тому, що ЄС вимагає саме конкурсної процедури. Однак, за словами Андрія Левковця, це не відповідає дійсності. Європейський Союз дійсно вказав на необхідність перегляду процедури призначення Генпрокурора, але не визначив, що це має бути саме конкурс. Більше того, він наполягав на тому, що цей перегляд має відбуватися із залученням Венеціанської комісії. На момент аналізу в публічному просторі відсутня інформація про те, що законопроект було направлено до Венеціанської комісії для отримання офіційного висновку. Це викликає серйозні сумніви щодо його відповідності найкращим європейським практикам.

Реформа потрібна, проте вона має відбуватися через посилення ролі професійного самоврядування та дорадчі висновки, а не через руйнування системи стримувань і противаг, закріпленої Основним Законом. Потенційне визнання цього закону неконституційним у майбутньому завдасть значно більшої шкоди євроінтеграції, ніж ретельне доопрацювання проєкту зараз.

Законопроект № 15343 не може бути однозначно оцінений як такий, що суперечить Конституції України. Разом із тим окремі його положення містять суттєві конституційно-правові ризики, пов'язані із можливим звуженням дискреційних повноважень Президента України, розширенням компетенції Вищої ради правосуддя поза межами її конституційного статусу та недостатньою визначеністю окремих процедур. У разі прийняття закону саме ці положення можуть стати предметом конституційного контролю. (<https://sud.ua/uk/news/publication/365112-zakonoprojekt-15343-kriz-prizmu-konstitutsiyi-ukrayini-analiz-potentsiy-nikh-konstitutsiyno-pravovikh-rizikiv>). – 2026. – 29.07).

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Конкурс на посаду Генпрокурора чи зміна конституційного балансу: які ризики містить законопроект № 15343

Європейський стандарт чи правовий експеримент: чому запропонована депутатами модель призначення Генпрокурора потребує доопрацювання.

Відкриття переговорного кластера «Основи» ставить перед Україною завдання не просто реформувати юстицію, а знайти модель, яка одночасно задовольнить партнерів із Брюсселя та не зруйнує конституційну архітектуру держави. Законопроект № 15343, що був внесений у Верховну Раду пропонує запровадити систему конкурсного відбору Генерального прокурора за участі міжнародних експертів. Проте аналіз європейських практик та національного права вказує на значні юридичні ризики: від загрози конституційного колапсу до невідповідності моделей, що діють у країнах ЄС.

Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення незалежності посади Генерального прокурора України» декларує амбітну мету. Однак, інструментарій, запропонований законодавцем для досягнення цієї мети, містить юридичні вади. Зокрема, ідея запровадження відкритого конкурсу на посаду Генерального прокурора та створення конкурсної комісії з «вирішальним голосом» міжнародних експертів.

Процедура звільнення Генерального прокурора

Проект ускладнює процедуру висловлення недовіри Генпрокурору і подальшого його звільнення. Чинний механізм дозволяв легко ініціювати відставку Генпрокурора з політичних мотивів.

Відповідно до проєкту для висловлення недовіри потрібні будуть підписи не третини, а половини від конституційного складу Верховної Ради (226 голосів).

Питання не може бути винесене на голосування без попереднього створення Тимчасової слідчої комісії (ТСК), яка має перевірити факти і надати юридичне обґрунтування підстав для звільнення.

Законопроект чітко регламентує порядок заслуховування звіту ТСК та обов'язковий виступ самого Генерального прокурора, що забезпечує право на захист позиції.

У разі звільнення Генерального прокурора або припинення повноважень, його повноваження здійснює перший заступник Генерального прокурора, а в разі відсутності першого заступника – один із заступників Генерального прокурора згідно з розподілом обов'язків. У такому разі виконання повноважень Генерального прокурора не може тривати більше шести місяців.

Нова архітектура призначення: процедура відкритого конкурсу

Законопроект передбачає, що кандидатури для призначення на посаду Генерального прокурора надаються Президентові виключно за результатами відкритого конкурсу, який проводить спеціальна Конкурсна комісія.

Склад комісії: Шість осіб, з яких троє визначаються Вищою радою правосуддя, а ще троє – ВРП на підставі пропозицій міжнародних та іноземних організацій, що надають Україні допомогу в сфері верховенства права та протидії корупції. Комісія має обрати двох кандидатів, з яких Президент повинен внести одного до парламенту. Добір кандидатів до комісії здійснюватиметься шляхом публічного оголошення про початок процедури, після чого претенденти подають пакет документів, що включає заяву, автобіографію, мотиваційний лист, підтвердження професійного досвіду у сфері правосуддя або протидії корупції, а також документи про юридичну освіту і дані щодо ділової репутації.

Критерії відбору: Кандидат повинен мати не лише 10 років стажу в галузі права, а й щонайменше 5 років досвіду на керівних посадах, в тому числі в міжнародних організаціях чи за кордоном.

Прозорість: Конкурс проводиться публічно з онлайн-трансляцією засідань та вільним доступом медіа.

Обговорення запровадження конкурсної процедури відбору кандидатів на посаду Генерального прокурора знову актуалізувало дискусію про межі конституційних повноважень Президента.

Головний юридичний ризик це можливе звуження дискреції глави держави через запровадження конкурсної комісії з міжнародними експертами, що не передбачена Конституцією України як обов'язковий елемент процедури призначення. Стаття 106 Конституції України чітко визначає, що Президент призначає Генерального прокурора за згодою Верховної Ради, і Основний Закон не містить згадок про обов'язкові конкурсні комісії як умову реалізації цього повноваження.

Автори законопроекту, своєю чергою, наголошують, що Конституція дозволяє запровадити **попередній добір**, який не змінює самих суб'єктів призначення (Президента та Раду), а лише структурує процедуру.

Конкурсна комісія

Конкурсна комісія з відбору Генерального прокурора отримує ключові повноваження у процедурі призначення: від визначення критеріїв оцінки кандидатів і проведення тестувань до фінального відбору двох претендентів, з яких Президент вносить подання до Верховної Ради. Організаційне забезпечення її роботи покладається на Вищу раду правосуддя, а фінансування може здійснюватися за **рахунок міжнародної технічної допомоги**.

Комісія самостійно формує регламент, методологію оцінювання та критерії доброчесності, проводить комплексну перевірку кандидатів і ухвалює рішення щодо їх відповідності професійним та етичним вимогам.

Водночас рішення Комісії можуть бути оскаржені до суду лише в частині дотримання процедури, що додатково підкреслює обмежений характер судового контролю за суттю прийнятих рішень.

У межах процедури відбору Генерального прокурора **будь-які фізичні та юридичні особи отримають право подавати до Конкурсної комісії інформацію** та матеріали щодо відповідності або невідповідності кандидатів встановленим вимогам.

Фактично йдеться про запровадження відкритого механізму збору зовнішніх повідомлень про кандидатів, який не обмежується колом офіційних учасників або державних органів. Така інформація може бути використана Комісією під час оцінки професійної компетентності та доброчесності претендентів.

Водночас законопроект **не встановлює окремих вимог до джерел або форми таких матеріалів**, що розширює дискрецію Комісії щодо їх врахування у конкурсній процедурі.

Роль міжнародних експертів

Міжнародні експерти, згідно з проектом, відіграють роль гаранта неупередженості. Документ встановлює, що рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього проголосували не менше 4 членів, серед яких **щонайменше двоє є представниками міжнародної спільноти**.

Така конструкція неминує породжує питання про межі допустимого зовнішнього впливу на одну з ключових правоохоронних посад держави. Реформа не повинна руйнувати систему стримувань і противаг.

Конституція чітко визначає статус і порядок призначення керівника. Встановлення додаткових процедурних фільтрів на рівні закону без змін до Основного Закону створює ризик звуження конституційно визначених повноважень.

Передача дисциплінарних функцій до ВРП

Пропонується передати дисциплінарні провадження щодо Генпрокурора від КДКП до Вищої ради правосуддя.

З однієї сторони, така зміна інтегрує прокуратуру в систему правосуддя (згідно зі ст. 131-1 Конституції). Проте тут виникає ризик надмірного навантаження на ВРП та можливого конфлікту інтересів, якщо члени ВРП одночасно братимуть участь і в призначенні, і в звільненні Генпрокурора.

Кластер «Основи» – рамка, а не шаблон

Відкриття першого переговорного кластера «Основи» 15 червня у Люксембурзі офіційно розпочало процес адаптації українського права до стандартів ЄС. Питання верховенства права та деполітизації правоохоронних органів є центральним «бенчмарком» цього етапу.

Проте важливо розуміти: європейські стандарти вимагають **результату** – незалежності та прозорості – але не завжди диктують **конкретний механізм**.

Реформа прокуратури є критичною для закриття кластера «Основи», проте вона не повинна перетворюватися на юридичний експеримент, відірваний від реалій континентального права.

Аналіз досвіду Франції та Німеччини доводить, що незалежність забезпечується не через «кастинг», а через чіткий перелік підстав для звільнення, прозорість бюджетного фінансування та професійне самоврядування.

Оптимальним варіантом може стати посилення ролі професійних органів у наданні **рекомендацій та висновків** щодо кандидатів, без позбавлення Президента та Парламенту їхніх прямих повноважень, визначених Основним Законом. Україна має продемонструвати Брюсселю здатність будувати стійкі інституції, які поважають власну Конституцію. (<https://sud.ua/uk/news/publication/364703-bud-yaki-osobi-zmozhut-vplivati-na-konkurs-genprokurora-u-zakonoprojekti-zakripili-vidkritiy-zbir-informatsiyi>). – 2026. – 23.06).

Відповідальність за підкуп службових осіб

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Підкуп без передачі грошей може втратити статус тяжчого злочину – що не так зі змінами до Кримінального кодексу

У законопроекті про підкуп посадовців може звузитися відповідальність: пропозиція і обіцянка хабаря випадають із тяжчих складів.

У Верховній Раді на розгляді перебуває законопроект №15221, який пропонує змінити підходи до кваліфікації підкупу службових осіб за статтею 369 Кримінального кодексу України.

Як писала «Судово-юридична газета», законопроект передбачає коригування частин третьої та четвертої статті 369 КК України та уточнення підстав посиленої кримінальної відповідальності за надання неправомірної вигоди службовим особам.

Зокрема, передбачається, що надання неправомірної вигоди службовій особі, яка займає відповідальне становище, а також вчинення діянь, передбачених частинами першою або другою цієї статті, якщо вони здійснені за попередньою змовою групою осіб, каратимуться позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

Також пропонується встановити, що надання неправомірної вигоди службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, а також діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою або її учасником, каратимуться позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

Автори законопроекту пояснюють, що стаття 369 КК України встановлює відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання хабаря службовій особі і спрямована на захист нормальної роботи державних органів. Вони вважають, що частини 3 і 4 цієї статті мають стосуватися лише випадків, коли хабар фактично передали посадовцю з особливим статусом.

Автори законопроекту зазначають, що чинна редакція потребує технічного уточнення, оскільки на практиці виникають труднощі у розмежуванні форм підкупу та обіцянки підкупу як підстав посиленої відповідальності.

Тому пропонується уточнити норму, щоб її однаково розуміли і застосовували.

Автори наголошують, що це лише технічне уточнення, яке не змінює саму відповідальність за злочини і не вводить нових покарань.

Суть проблеми

У законопроекті пропонується змінити підхід до кваліфікації діянь, передбачених статтею 369 Кримінального кодексу України, зокрема у частинах третій і четвертій, які встановлюють відповідальність за підкуп службових осіб, що займають відповідальне або особливо відповідальне становище.

У Верховній Раді звернули увагу, що законопроект пропонує таку зміну, через яку більш суворе покарання буде стосуватися тільки випадків, коли хабар уже передали. Через це пропозиція або обіцянка неправомірної вигоди можуть більше не враховуватися як підстава для посиленого покарання.

Наразі чинна редакція статті 369 Кримінального кодексу України передбачає ширшу модель криміналізації, відповідно до якої об'єктивна сторона злочину охоплює три форми злочину: пропозицію неправомірної вигоди, обіцянку її надання та безпосереднє надання. При цьому злочин вважається закінченим із моменту вчинення будь-якої з цих дій незалежно від фактичного отримання вигоди чи прийняття її службовою особою.

Судова практика виходить із того, що для кваліфікації за частинами третьою або четвертою статті 369 КК ключовим є не лише факт передачі коштів, а насамперед спрямованість умислу на підкуп конкретної службової особи, яка займає відповідальне або особливо відповідальне

становище. При цьому злочин визнається закінченим уже з моменту висловлення пропозиції або обіцянки неправомірної вигоди, якщо вони адресовані такій службовій особі, незалежно від подальшого розвитку подій.

У цьому контексті запропоновані законопроектom зміни створюють ризик звуження кримінальних норм у сфері протидії корупції, оскільки фактично можуть виключати із кваліфікованих складів діяння, що становлять ранні стадії підкупу – пропозицію та обіцянку неправомірної вигоди, які в чинній моделі розглядаються як самостійно карані форми завершеного злочину.

Попри застереження, сама ідея уточнення кваліфікуючих ознак корупційних злочинів є актуальною. Водночас її реалізація, у нинішньому вигляді, потребує суттєвого доопрацювання, щоб не допустити звуження меж кримінальної відповідальності за підкуп службових осіб і не порушити усталену судову практику. (<https://sud.ua/uk/news/publication/364030-podkup-bez-peredachi-deneg-mozhet-utratit-status-bolee-tyazhkogo-prestupleniya-chto-ne-tak-s-izmeneniyami-v-ugolovnyy-kodeks>). – 2026. – 20.06).

Закриття кримінального провадження через вплив строків досудового розслідування

Матеріал на сайті «Судово-юридична газета»

Закриття справ через строки хочуть скасувати: як реформа КПК змінить роботу адвокатів та прокурорів

Проект пропонує скасувати закриття справ через вплив строків після підозри та дозволити суддям обмежувати тривалість виступів адвокатів: чи стане це інструментом проти зволікань, чи перетвориться на звуження прав захисту.

Нова законодавча ініціатива, прописана в проекті № 15333 обіцяє змінити структуру досудового розслідування.

Необхідність оновлення КПК автори проекту обґрунтовують системними недоліками, що дозволяють уникати кримінальної відповідальності з формальних підстав. Головним завданням називають забезпечення балансу між правами учасників та невідворотністю покарання. Проте запропоновані зміни торкаються найбільш чутливих аспектів кримінального процесу, таких як строки досудового розслідування, права на захист та повноваження слідчого судді.

Скасування «автоматичного» закриття справ

Найбільш дискусійною зміною є виключення пункту 10 частини першої статті 284 КПК.

Нагадаємо, цей пункт зобов'язував закривати кримінальне провадження, якщо після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування. Замість автоматичного закриття справи судом або прокурором за цим пунктом, законодавець пропонує інший алгоритм.

Закриття провадження у зв'язку зі впливом строків розслідування, крім тяжких та особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи, пропонується здійснювати безпосередньо прокурором.

Якщо строки закінчилися, а прокурор не закрив справу, не звернувся до суду з обвинувальним актом або не відкрив матеріали в порядку ст. 290 КПК, сторона захисту або потерпілий отримують право подати клопотання про зобов'язання прокурора вирішити питання закінчення досудового розслідування.

Це клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, або ВАКС у корупційних справах, протягом 5 днів. Якщо суд задовольняє клопотання, він виносить ухвалу, яка прямо

зобов'язує прокурора прийняти остаточне рішення – або закрити справу, або направити її до суду, або відкрити матеріали.

Продовження строків слідства

Проект змінює порядок продовження строків розслідування (ст. 294 КПК).

Граничний строк розслідування особливо тяжких злочинів у складних провадженнях, наприклад, за потреби міжнародного співробітництва, може становити до 18 місяців. При цьому процедура продовження строків зазнала змін.

До 3 місяців строк продовжує керівник окружної/обласної прокуратури або керівник САП (для справ ВАКС).

До 6 місяців – керівник обласної прокуратури або керівник САП (раніше це робив слідчий суддя).

До 12 місяців – Генеральний прокурор або його заступники, включаючи керівника САП.

І лише продовження строку до 18 місяців залишається у компетенції слідчого судді за клопотанням, погодженим на найвищому рівні.

Такий підхід значно спрощує для сторони обвинувачення процедуру продовження строків досудового розслідування та водночас зменшує обсяг судового контролю за відповідними рішеннями прокурорів.

Нова роль слідчого судді

Зміни до статті 28 КПК України деталізують функцію слідчого судді. Якщо чинна редакція покладає забезпечення розумних строків на прокурора, слідчого суддю та суд у межах їхніх загальних компетенцій, то проєкт прописує, що слідчий суддя забезпечує здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні у розумні строки.

Ба більше, слідчому судді надаються повноваження головуєчого у судовому засіданні, передбачені статтями 321 та 330 КПК. Це означає розширення повноважень слідчого судді щодо підтримання належного порядку в судовому засіданні, обмежувати виступи, які не стосуються суті питання, та оперативно реагувати на порушення порядку. За ідеєю це має зменшити тривалість засідань на стадії досудового розслідування, де раніше розгляд звичайного клопотання про обшук або арешт майна міг перетворюватися на багатогодинні дебати.

Процесуальний спам та образи у клопотаннях

Однією зі змін є доповнення **статті 132 КПК України** новим абзацом. Проєкт закону передбачає, що у разі подання клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження повторно з тих самих підстав без зазначення нових обставин, слідчий суддя або суд мають право **залишити таке клопотання без розгляду**.

Аналогічна санкція застосовується, якщо клопотання містить «висловлювання образливого або непристойного характеру».

Це відповідь на поширену тактику, коли суди отримують ідентичні звернення з метою розподілу на потрібного суддю. Проте тут криється ризик, адже межа між новими обставинами та старими підставами часто є оціночною, що може призвести до дискреції.

Систематичні неявки адвокатів

Нова редакція **статті 49 КПК** пропонує у разі систематичного (два і більше разів поспіль) неприбуття без поважних причин захисника, який був належним чином повідомлений, залучення слідчим, прокурором або судом **захисника для здійснення захисту за призначенням** через систему безоплатної правової допомоги.

Це має на меті пришвидшити розгляд невідкладних клопотань.

Строки запобіжних заходів

У **статті 194 КПК** змінюється підхід до строків дії покладених на підозрюваного обов'язків. Обов'язки, передбачені пунктами 1, 2, 3, 4, 5 і 8 частини п'ятої, такі як явка за першим викликом,

невийзд з населеного пункту, повідомлення про зміну місця проживання, здача закордонного паспорта тощо, тепер можуть покладатися на строк **не більше шести місяців**.

В той же час інші обов'язки, наприклад, носіння електронного браслета, залишаються в межах двох місяців із можливістю продовження. Це має зменшити навантаження на прокурорів.

Військова служба та зупинення провадження

Проект уточнює правила зупинення провадження щодо осіб, призваних до ЗСУ (ст. 335 КПК).

Суд зупиняє провадження лише у разі встановлення неможливості участі особи в засіданнях, зокрема через відеоконференцію, у зв'язку з безпосередньою участю у бойових заходах.

Такі обставини мають підтверджуватися бойовим наказом або розпорядженням командира військової частини.

Перспективи

Скасування автоматичного закриття провадження після спливу строків суттєво послаблює процесуальні наслідки недотримання стороною обвинувачення встановлених законом часових меж. А новий механізм оскарження бездіяльності прокурора щодо закінчення строків додасть слідчим суддям величезний обсяг технічної роботи, яку раніше мав виконувати сам прокурор.

Для бізнесу та громадян ці зміни означають, що статус підозрюваного може тривати значно довше, а окремі інструменти процесуального захисту можуть стати менш ефективними. Попри заявлену мету боротьби зі зловживаннями та затягуванням кримінальних проваджень, окремі положення законопроекту можуть суттєво змінити баланс між ефективністю розслідування та процесуальними гарантіями сторони захисту. Саме тому документ, ймовірно, стане одним із найбільш дискусійних кримінально-процесуальних законопроектів останніх років. (<https://sud.ua/uk/news/publication/364345-zakrytie-del-po-srokam-khotyat-otmenit-kak-reforma-upk-izmenit-rabotu-advokatov-i-prokurorov>). – 2026. – 19.06).

Відповідальність за правопорушення у сфері управління відходами

Матеріал на сайті «Юридична Газета online»

Про автора: Олена Семенюта, адвокат АО «Barristers»

Адміністративна відповідальність за відходи: аналіз новел законопроекту № 15325

Від екологічної проблеми до законодавчої реформи

Що спільного між переповерховним сміттєзвалищем на околиці українського міста та сюжетом британського серіалу «Брудні справи» (Dirty Business)? На перший погляд – нічого. Проте в основі обох історій лежить однакова драма: екологічні порушення, які роками накопичуються через формальний контроль та мізерні штрафи.

В Україні незаконні сміттєзвалища та застарілі полігони давно перестали бути локальними інцидентами. Сьогодні, на тлі воєнних руйнувань, проблема управління відходами переросла у системну кризу. За оцінками RDNA4, лише витрати на очищення території та менеджмент руйнувань в Україні сягають майже 13 млрд доларів. Водночас екологічні наслідки підриву Каховської ГЕС доводять: проблематика забруднених територій може бути не тільки «сміттевою», а й пов'язаною з важкими металами, токсичними донними відкладами та тривалими екосистемними ризиками.

Саме тому після ухвалення Закону України «Про управління відходами» № 2320-IX постало питання не лише про нові правила роботи з відходами, а й про відповідальність за їх порушення. У відповідь на ці виклики Верховна Рада України зареєструвала законопроект № 15325, який має радикально оновити систему адміністративної відповідальності та наблизити її до стандартів ЄС.

Системні зміни до КУпАП

Документ суттєво переписує статті 52, 72 та 73 КУпАП. Головна зміна – перехід від застарілого поняття «псування і забруднення земель» до значно ширшого: «псування, забруднення та/або засмічення земель і ґрунтів». Це важливий крок для практики. Більшість екологічних порушень у громадах – це саме несанкціоноване залишення сміття (засмічення), а не класичне хімічне забруднення. Тепер за це каратимуть жорсткіше, а в КУпАП з'явиться кваліфікуюча ознака повторності та поняття «великої шкоди довкіллю».

Ядром законопроекту № 15325 є зміна статті 82 КУпАП, яка у новій редакції фактично стає базовим загальним складом порушення вимог щодо управління відходами під час збирання, перевезення, зберігання та оброблення. Її очевидна мета – привести КУпАП у відповідність із новою термінологією Закону № 2320-ІХ, який оперує категорією «оброблення (відновлення або видалення)». Виправданим є також посилення санкції, оскільки чинна стаття 82 втратила превентивний ефект через мізерний розмір штрафів. Під оновлення потрапила також стаття 152 КУпАП, яка передбачає відповідальність за порушення правил у сфері благоустрою населених пунктів та територій населених пунктів.

Варто одразу вказати на можливі ризики у правозастосуванні: статті 52 і 152 КУпАП можуть частково перетинатися у випадках наявності сміття на території населеного пункту. Так, одна й та сама поведінка потенційно може кваліфікуватися як засмічення земель відходами і як порушення правил благоустрою. Межа між статтями 52 і 82 КУпАП також не є абсолютно чіткою: якщо відходи були неналежно зібрані або зберігалися суб'єктом господарювання і це призвело до засмічення земель, виникає питання, чи застосовувати «земельну» статтю, чи спеціальний склад у сфері управління відходами. За відсутності чітких правил кваліфікації це створює ризик подвійного притягнення або свавільного вибору статті, що суперечить статті 61 Конституції України.

Крім того, законопроект впроваджує нову лінійку штрафів для бізнесу та посадовців:

- Стаття 82-9: Штрафи за неподання або порушення порядку подання щорічної декларації про відходи (актуально для підприємств, що утворюють понад 50 тонн відходів на рік).
- Стаття 82-10: Відповідальність для чиновників ОМС та місцевих адміністрацій за ігнорування стихійних сміттєзвалищ на комунальних чи державних землях.
- Стаття 82-11: Покарання за відсутність затвердженого плану управління відходами.
- Стаття 82-12: Санкції за роботу з відходами без профільного дозволу.

Зона ризику для бізнесу

Законопроект № 15325 впроваджує оціночне поняття «велика шкода, завдана довкіллю» та прив'язує його до показника від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (для притягнення до відповідальності за статтями 52, 72, 73, 82, 82-6, 82-12 та 152 КУпАП). Перевищення встановленого порогу активує норми, передбачені супутніми змінами із законопроекту № 15327 уже до Кримінального кодексу України (ознака «істотна шкода» за статтями 236, 239, 241, 242, 268 та 268-11).

Не варто забувати, що під час засмічення чи забруднення земель Державна екологічна інспекція вираховує розмір шкоди за нормативно затвердженими формулами. Вони враховують питомі витрати на ліквідацію, нормативну грошову оцінку земельної ділянки, площу, глибину просочування та коефіцієнт небезпеки речовини. Завдяки застосуванню спеціальних коефіцієнтів засмічення (наприклад, для твердих побутових відходів коефіцієнт дорівнює 10, а для токсичних речовин – 100) сума нарахованих збитків може миттєво перетворити адміністративну справу на кримінальне провадження.

Висновки

Законопроект № 15325 є закономірним етапом реформи управління відходами та важливим кроком до гармонізації українського екологічного законодавства зі стандартами Європейського

Союзу. Його сильними сторонами є суттєве посилення відповідальності за екологічні правопорушення, запровадження нових складів правопорушень у сфері управління відходами та усунення термінологічних розбіжностей між КУпАП і Законом України «Про управління відходами».

З недоліків реформи варто відзначити: широкі межі санкцій, які створюють простір для дискреції контролюючих органів; покладення додаткових обов'язків на органи місцевого самоврядування без забезпечення додатковими фінансовими ресурсами; критично стислі строки накладення адміністративних стягнень у справах про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері управління відходами, враховуючи тривалість екологічних експертиз для доведення факту заподіяння великої шкоди довкіллю.

Законопроект № 15325 є необхідним для євроінтеграції та очищення країни. Проте без чітких правил розмежування складів правопорушень та справедливих інструментів контролю посилення штрафів ризикує перетворитися на черговий інструмент тиску на бізнес та місцеве самоврядування. (<https://jur-gazeta.com/publications/practice/ekologichne-pravo-turistichne-pravo/administrativna-vidpovidalnist-za-vidhodi-analiz-novel-zakonoproektu--15325.html>). – 2026. – 19.06).

Відповідальність за публічне заперечення Голодомору 1932-1933 років в Україні

Матеріал на сайті «Національна асоціація адвокатів України»

Відповідальність за заперечення Голодомору потребує чітких меж – НААУ

Кримінальна відповідальність за заперечення Голодомору як геноциду має бути сформульована без ризику довільного тлумачення норм. Інакше стає можливою криміналізація не лише протиправних дій, а й наукової чи історичної дискусії.

У Національній асоціації адвокатів України на прохання Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності проаналізували проект Закону № 15192 від 24.04.2026 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за публічне заперечення Голодомору 1932-1933 років в Україні та наругу над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору».

Автори законодавчої ініціативи пов'язують необхідність законодавчих змін з викликами національної безпеки в умовах збройної агресії та інформаційно-психологічних операцій проти української ідентичності. Проектом пропонується доповнити статтю 442 КК відповідальністю за виправдовування та публічне заперечення геноциду, а також ввести окрему статтю 442-2 щодо публічного заперечення Голодомору як геноциду Українського народу.

Не заперечуючи суспільної необхідності захисту національної пам'яті та національних інтересів, у Комітеті НААУ з питань кримінального права та процесу наголосили, що розширення кримінально-правового регулювання має відповідати принципам законності, верховенства права і правової визначеності.

Ключове застереження адвокатів стосується формулювання об'єктивної сторони запропонованих складів злочинів. Конструкції на кшталт «незалежно від мети» виготовлення чи поширення матеріалів, а також «применшення тяжкості злочинних дій» є надто широкими й оціночними. Через це межа між кримінально караним діянням і допустимим висловлюванням або дослідженням може стати невизначеною.

Також підкреслюється, що кримінальна відповідальність має ґрунтуватися на чітко описаному діянні, умислі та межах забороненої поведінки. Якщо закон допускає розширене тлумачення, це

може призвести до надмірної криміналізації, маніпулятивного застосування норми та втручання у свободу вираження поглядів, гарантовану статтею 34 Конституції та статтею 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Межі свободи висловлювань щодо історичних подій ЄСПЛ розглядав у справі *Perinçek v. Switzerland*, де констатував, що саме по собі заперечення історичних подій не є злочином за відсутності закликів до насильства чи ненависті.

Ще один ризик полягає в тому, що запропоновані формулювання можуть формально охопити науково-дослідну, освітню або видавничу діяльність. Зокрема, дискусії щодо кількості жертв, документів і дій посадових осіб того періоду можуть бути ототожені з «применшенням тяжкості злочинних дій».

У чинній редакції НААУ не може рекомендувати законопроект № 15192 до прийняття, оскільки він містить елементи правової невизначеності та належить до категорії «гумових норм». Асоціація запропонувала доопрацювати проєкт за участі фахівців у галузі права та історії з метою вибудови чіткої архітектури захисту національних інтересів, яка відповідатиме високим стандартам демократичної країни, де панує верховенство права. НААУ також висловила готовність надати експертну підтримку такій робочій групі. (<https://unba.org.ua/news/11854-vidpovidal-nist-za-zaperechennya-golodomoru-potrebuie-chitkih-mezh-naau.html>). – 2026. – 10.06).

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

Проект Митного кодексу України

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Уряд пропонує надати митній службі повноваження з досудового розслідування

Подія

3 червня Кабінет Міністрів України подав на розгляд парламенту нову редакцію Митного кодексу України (реєстр. № проєкту 15295).

Підготовка та ухвалення нової редакції Кодексу зумовлена необхідністю впровадження в національне законодавство України положень Митного кодексу ЄС, інших актів Європейського Союзу у цій сфері, поширення вимог Закону України «Про адміністративну процедуру» на митні правовідносини, як це передбачено Дорожньою картою з питань реформи державного управління.

Водночас проєкт Кодексу передбачає утворення у складі Державної митної служби «спеціалізованих правоохоронних підрозділів», в яких детективи будуть здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування фактів контрабанди.

Оцінка ЦППР

Запропоноване перетворення Державної митної служби з інспекційного органу на ще один орган досудового розслідування викликає заперечення.

Такі кардинальні зміни у сфері правопорядку *не передбачені стратегічними документами* у сфері європейської інтеграції (ні Дорожньою картою з питань верховенства права, ні Дорожньою картою з питань реформи державного управління, ні Звітом Європейської комісії про розширення) чи кримінальної юстиції (Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки). Також була відсутня широка експертна дискусія з приводу доцільності такого кроку.

Лише галузева Національна стратегія доходів до 2030 року пропонує поєднати заходи щодо криміналізації відповідальності за незаконне переміщення товарів, вже запроваджені на підставі

Закону від 2023 року, із наданням митним органам повноважень здійснювати оперативно-розшукову діяльність та проводити досудове розслідування в справах про контрабанду.

Урядова ініціатива є *посяганням на повноваження Бюро економічної безпеки*, яке наразі розслідує кримінальні правопорушення у виді контрабанди, передбачені статтями 201-3, 201-4 Кримінального кодексу. І це може бути розцінено як порушення зобов'язань у процесі євроінтеграції, адже один із критеріїв для членства України в ЄС (benchmarks) вимагає досягнення відчутного прогресу в подальшому зміцненні потенціалу, статусу та незалежності Бюро економічної безпеки (ІВМ 24.7.4).

Проект Кодексу заперечує логіку і тенденцію реформ у сфері правопорядку останніх десятиліть. Ухвалення Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» від 2021 року і сам процес утворення Бюро як відокремленого центрального органу виконавчої влади є реалізацією вимог Концепції реформування кримінальної юстиції України від 2008 року, що «для виконання завдань щодо проведення досудового розслідування податкових, фінансових та митних злочинів і кримінальних проступків податкова міліція має бути відокремлена від Державної податкової служби України і реорганізована у самостійний орган кримінальної юстиції».

А утворення спеціалізованих правоохоронних підрозділів у складі Державної митної служби для досудового розслідування контрабанди відображає зворотній процес і фактичне повернення на 20 років назад в розвитку.

Несистемність законодавчої пропозиції підтверджується і тим, що для повноцінного надання Державній митній службі повноважень з досудового розслідування необхідні зміни до Кримінального процесуального кодексу, які не підготовлені Кабінетом Міністрів України.

Недоцільно з фінансових міркувань створювати окремий орган (підрозділ) для розслідування лише одного виду злочинів (контрабанди) у той час як вже існує орган, який здатен ефективно виконувати відповідні повноваження (БЕБ).

Урядовий проєкт також скасовує новації в роботі Митної служби, запроваджені Законом від 2024 року. Йдеться про участь представників міжнародних партнерів з вирішальним голосом у роботі конкурсної комісії з відбору керівника митної служби, Комісію з зовнішнього оцінювання роботи служби, Дисциплінарного комітету. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevyy-analiz-02-08-cherwnya-2026-roku/>). – 2026. – 08.06).

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 6 (червень 2026)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
О. Гаранін, О. Каращук, С. Юхно.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.